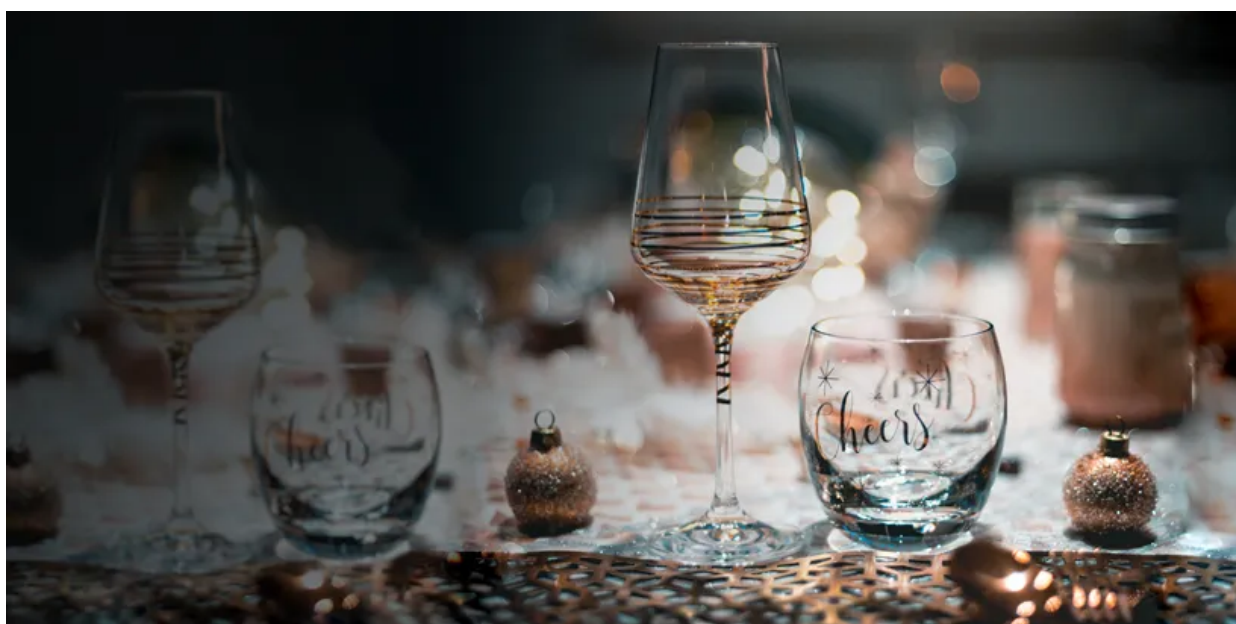

Jeppes barn og tante Sofie

Klarer vi å se – og ta vare på – Jeppes barn, og tør vi være tante Sofie når det trengs?

Jepe er hovedpersonen i Ludvig Holbergs kanskje mest kjente skuespill fra begynnelsen av 1700-tallet, Jepe på Bjerget. Jepe drikker, og han havner i mange uheldige og tragikomiske situasjoner på grunn av det. Stykket er en komedie, men er kjent for sine mange tolkningsmuligheter. Som tilskuer kan man le av – eller med – Jepe, man kan synes synd på ham – eller la seg provosere, og man kan frustreres over – eller forstå – hans kone Nilles reaksjoner.

Etter at jeg for en del år tilbake ble opptatt av barn som pårørende, har jeg tatt meg i å kikke etter barneansikter i dørglippene, i krokene eller i skjørtekantene til mor Nille. De er ikke i skuespillet eller på scenen, men de kunne vært der. Det kunne godt ha stått småbarn i krokene som var vitner til sin fars alkoholmisbruk og følgene av det, og de kunne vært ha vært vitner til sine foreldres turbulente forhold. Mange barn var vitner til slike

situasjoner på 1700-tallet, og mange barn er vitner til liknende forhold i dag – over 300 år senere.

“ **Selv om alkoholrelaterte problemer og samlivs-konflikter er blitt noe mindre av en privatsak med årene, er det fremdeles en utfordring med alt som skjer i folks privatliv og med barn bak lukkede dører.**

I forbindelse med at barnehager og skoler stengte i perioden med de strengeste koronarestriksjonene var det stor bekymring for at barn ble utsatt for voksnes alkoholinntak og påfølgende endringer i oppførsel. På nyhetene ble det rapportert om økt alkoholkonsum i befolkningen i samme periode. Økningen ble blant annet forklart med at folk har – og har hatt – lavere terskel for å drikke når de ikke må på jobb, men kan ha hjemmekontor.

Men også utenom koronarestriksjonene opplever mange barn at foreldre drikker alkohol. Mange barn i Norge lever med sine foreldres alkoholpåvirkede oppførsel hver eneste dag.

«Barna merker ikke at jeg har drukket»

I de årene jeg har jobbet med barn som pårørende, har jeg hørt mange forsøk på å bagatellisere betydningen av voksnes alkoholinntak på barn. «Det er viktig at barn ser at man kan ha et avslappet forhold til alkohol» er et av de mest vanlige utsagnene. «Barna merker ikke at jeg har drukket» er et annet. «Hvis de ikke ser at vi drikker, blir alkohol mer spennende, og de kommer til å drikke mer alkohol ute» er heller ikke en uvanlig kommentar. Det er ingenting som tyder på at innholdet i disse utsagnene medfører riktighet.

Kanskje er det slik at voksne veldig gjerne vil kose seg med alkohol og derfor trenger å tro at barna ikke lider under det? Foreldre ønsker som regel det

beste for barna sine.

“ Det går an å forstå at man ønsker å holde fast på forklaringer som gjør at man kan tenke at barna har det helt fint, samtidig som man gjør noe man har lyst til selv.

At voksne tar ett glass vin betyr ikke nødvendigvis at de påfører barna sine skade, men det er over 200.000 barn i Norge som opplever sine foreldres alkoholbruk som problematisk. 200.000 er mange flere voksne enn de som har et alkoholmisbruk eller «alkoholproblem». I de tallene inngår «vanlige» familier, hvor barn synes det er ubehagelig eller ekkelt – eller på andre måter problematisk – at foreldrene og andre voksne rundt dem drikker alkohol.

Er det så farlig?

Hva er det med alkoholinntak hos voksne som er så ubehagelig og i verste fall skadelig for barn? Det er sannsynligvis flere ting som spiller inn, og som i sum gjør situasjonene ubehagelige for barn.

Det er relativt lett å forstå at voksne som drikker seg sanseløse, eller som drikker så mye og så ofte at de mister av syne behovet for rengjøring, handling, matlaging og oppfølging av barn, ikke vil være i stand til å yte den omsorgen som barn trenger. Uansett om det ikke er som beskrevet hele tiden, vil uforutsigbarheten være tilstede.

At voksne som blir sinte og/eller voldelige når de er beruset er skremmende for barn, er også greit å forstå for de fleste. Grenseoverskridende atferd som seksuelle tilnærmelser eller intime betroelser om voksenanliggender forekommer i økt grad i alkoholpåvirket tilstand.

“ Men også oppførsel som ikke er så dramatisk som de beskrevet over kan oppleves veldig utrygt for barn.

At voksne ler høyere, sier tullede ting eller danser på bordet er uttrykk for at den voksne forandrer seg foran barnet. Forandringen i seg selv kan være skremmende for barnet uavhengig av akkurat hva det er den voksne gjør eller sier. Den voksne er plutselig ikke slik han eller hun pleier å være. Samtidig vil alkoholpåvirkningen gjøre de voksne mindre sensitive for barnas reaksjoner og behov. Kombinasjonen blir uheldig.

Vi trenger tante Sofie

Påpeking av voksnes alkoholbruk/misbruk som noe som ikke er bra for barna kan fort oppfattes som moralisme og en «tante Sofie»-holdning. Å kalle noen for «tante Sofie» er som regel ikke en kompliment, men en betegnelse på mennesker som har sterke meninger om andre. Tante Sofie er kjent for de fleste fra Torbjørn Egners «Folk og røvere i Kardemomme by». Hun legger sjelden fingrene imellom når hun mener folk gjør noe som er galt i hennes øyne. Hun bruker uttrykk som «Huffamei» og mener at en politimester ikke bare kan være blid og snill. Hun er sjefete, bestemt og ikke redd for å si det hun mener.

I den virkelige verden er det mange som ikke tør å si ifra til andre voksne om oppførsel som ikke er bra.

Grunnen er sannsynligvis at man er redd for negative konsekvenser. Kanskje frykter man kommentarer som «Er det ikke lov å kose seg heller nå, da» til mer ampere reaksjoner som «Det har ikke du noe med,» eller verre. Det er ikke morsomt å utsette seg for andres irritasjon eller vrede. Det kjennes kanskje lettest å la være.

Hadde Jeppe hatt barn hadde de trengt en tante Sofie som turte å si ifra at det ikke er greit å drikke alkohol med barna som vitner.

En sånn tante Sofie kan være ung, gammel og av alle kjønn. Hen trenger ikke engang være tante Sofie hele tiden, men ta et tante-Sofie-øyeblikk når det er nødvendig. For det er nødvendig. Oftere enn vi liker å tro.

Tekst:

Anne Kristine Bergem

Spesialist i psykiatri

